

3

Nexus Mensen, Informatie, AI

Petra Bolhuis
Maieutiek.nl

1

Informatie door de eeuwen heen

- We kunnen beter begrijpen of en in hoeverre AI een revolutionaire techniek is door naar de geschiedenis van eerdere omslagen in informatietechnieken te kijken: schrijven, lezen en catalogiseren en boekdrukkunst.
- De angsten uit het verleden, die Vallejo beschrijft in Papyrus, over wat toen de nieuwe technieken waren klinken heel actueel.
- Grote rijken, met veel kennis en techniek, waren er al vóór de uitvinding van het schrift of de democratie. Dat wij daar nu geen of gebrekkige kennis meer van hebben komt m.i. omdat het schrift de informatieoverdracht is gaan domineren. Dans, beeld en de hele orale traditie zijn voor ons 'onvertaalbaar' geworden of verloren gegaan.

2

Vertellen of schrijven

- **Socrates** (470-399) voert dialogen. **Plato** (427 – 347) schrijft de dialogen van Socrates op. Socrates zelf is er geen voorstander van blijkt uit Faidros (Phaedrus). Zie Papyrus blz 145-147. Lezen was voor bijna iedereen hoogstens een geheugensteun bij de orale voordracht.
- Beiden leven in de overgang van de orale- naar geschreven kennisoverdracht. Voor de economie was schrijven al belangrijk, voor inspiratie, politiek en zelfzorg was er de orale traditie, maar dat veranderde.
- **Aristoteles** (384 - 322) leeft iets later en in die korte tijd is lezen belangrijk geworden en schrijven is nu ook opslag van kennis om het te bestuderen. Hij had als bijnaam de lezer en kocht voor een fortuin de bibliotheek op van andere denkers uit zijn tijd. Hij maakte de eerste indeling van boeken naar onderwerp een indeling die we nu nog herkennen in de moderne bibliotheek. (P.51-52)
- **Augustinus** (354 - 430) In zijn tijd lezen mensen hardop en hij verbaasde zich dan ook over stillezen. 'Alsof je er niet bent;', zegt hij daarover. Hij vraagt zich af: 'Wat gaat dat betekenen als je in je eigen gedachten bent, zwiingend aanwezig in dezelfde ruimte, maar niet in een gedeelde werkelijkheid?' (P.67-68)

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

3

3

Ptolemaeus (87-150)

- Ptolemaeus trok met Alexander de Grote de wereld in. Hij wordt in Egypte opvolger van Alexander (in de film heeft hij hem vermoord maar dat is historisch onduidelijk) en hij wil er daar een wereldstad maken. Vallejo denkt dat het idee van de bibliotheek van Alexander is, dat is voorstelbaar wanneer je bedenkt dat hij is opgeleid door Aristoteles, de lezer. De bibliotheek was maar een van de megaprojecten in de stad. Het spreekt tot tot nu toe tot de verbeelding. Over de omvang en het verloren gaan van de bibliotheek doen vele verhalen de ronde.
- Boeken uit de hele wereld werden verzameld maar ook geroofd. Daarna verzamelde men ze in een gebouw waar vertalers en lezers ermee aan het werk konden. Demetrius van Phalerum was de eerste bibliothecaris. Door deze combinatie van reislust, roofzucht, boeken werd het hellinisme een wereldbeweging. (P. 55)

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

4

4

Borges

- Borges schreef in 1944 **De bibliotheek van Babel**.
- De boeken van de bibliotheek in kwestie bevatten alle mogelijke combinaties van alle letters van het alfabet. Ergens is ook de kroniek van jouw dood. Alle mensen die er zijn lezen niet. Ze streven orde of wanorde na en willen teksten verbergen of tevoorschijn brengen. Iedereen heeft maar beperkte kennis en kunde en dus is er geen overzicht.
- Het einde luidt: “De bibliotheek is onbegrensd en periodiek. Als een eeuwige reiziger haar in iedere richting zou doorkruisen, zou hij na verloop van eeuwen constateren dat dezelfde boekdelen worden herhaald in dezelfde wanorde (die, herhaald, een orde zouden vormen: de Orde!). In mijn eenzaamheid ben ik blij met die elegante hoop”.

Internet en de orde

- Timothy John Berners-Lee (1955), de uitvinder van het internet, liet zich inspireren door bibliotheken. Elk virtueel document heeft een uniek adres, URL = Uniform Resource Locator, waardoor je één tekst bereikt met deze code.
- HTTP= HyperText Transfer Protocol is vergelijkbaar met de briefjes waarmee je in de bibliotheek een boek aanvraagt.
- Toen het internet begon was er, vergelijkbaar met de Bibliotheek van Alexandrië, de gedachte dat mensen van de toekomst, door alles bijeen te brengen, alle kennis op één plek konden vinden zodat die door iedereen bestudeerd kon worden.
- Net als in de bibliotheek van Borges zijn veel, misschien wel de meeste, mensen nu bezig met wat wel en wat niet gelezen mag worden, hoe de informatie geordend kan worden en welke waarde eraan moet worden toegekend. En het moment dat mensen geloofden dat we ooit alles zouden weten is verloren gegaan in het besef van de weidsheid en de veranderlijkheid van wat daar is in *the cloud*.
- AI was een manier om snel door al die documenten heen te komen, maar blijkt nu het moment te zijn dat het internet zelf dingen gaat toevoegen aan dat labyrint.

Musea

- Wat bij Harari niet beschreven wordt, maar bij Vallejo wel, is dat mensen niet alleen teksten gebruikten om hun kennis te verzamelen en te ordenen, maar dat ook dingen bronnen van informatie zijn. Moderne musea beginnen met Ashmole (1677 Oxford) gevolgd door het MoMa in (1870 NY).
- Ervaringen zijn zeker ook kennis dragend, maar die blijken lastig te verzamelen, te bewaren en over te dragen. We zien dat daar nu wel pogingen toe worden gedaan. Denk aan het vertellen van verhalen door mensen die historische getuigen zijn. M.b.t. WOII zien we de worsteling hoe dit verder moet als de ooggetuigen er niet meer zijn.

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

7

7

Informatieoverdracht, de Grieken en Romeinen

- Alle ontwikkelingen gaan in onze ogen traag, maar wat begint bij een enkeling die kan lezen en schrijven loopt uit op een pedagogiek die, eerst met harde hand maar rond het begin van de jaartelling met compassie, kinderen het schrift bijbrengt.
- Er waren boekwinkels en mensen reden rond met wagentjes om gekopieerde teksten te verkopen. Een Librarius was een kopiist en verkoper van boeken. Van de kleitabletten gingen teksten naar papyrusrollen, naar de codex en uiteindelijk het boek.
- Vallejo maakt duidelijk dat de oude vormen meer overlevingskansen hebben: Het boek blijft, maar wie kan nog een VHS-band bekijken?

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

8

8

De Romeinen en de christenen

- Vallejo schrijft dat hoe de Grieken en Romeinen naar elkaar keken op de manier lijkt waarop Amerikanen en de Europeanen nu naar elkaar kijken. De Grieken vinden de legionairs dom en plat. De Romeinen bespotten de Grieken als hoogdravend en onpraktisch. De Grieken werden verslagen maar ook de Romeinen maakten zich de Griekse cultuur deels eigen en er ontstond een moderne multiculturele samenleving. Met aan beide kanten veel kritiek daarop. Er ontstond literatuur, maar het moest wel "L'art pour l'art" blijven. Bij de Romeinen was onderwijs vrijwillig en duur.
- Pas in onze tijd wordt het wereldwijd belangrijk om te kunnen lezen en verspreidt de alfabetisering zich snel. (Zie ook Maria Turtchaninoff's boek, Erfgrond) Maar nog zijn er velen analfabeet. Er zijn 250.000 analfabeten in Nederland en ongeveer 2 miljoen laaggeletterden. *

* Bron: Stichting lezen en schrijven

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

9

9

Spoken schrijven en macht

- Het christendom was tegen de meeste boeken en het heilige boek mocht alleen door enkelen gelezen worden.
- Harari zegt daarover dat de macht zich de interpretatie van de werkelijkheid toe-eigent. Dat staat haaks op het doel van alle boeken tot dan toe. Pas later grijpt de macht zelf de kans om hun ideeën als documenten te verspreiden. Daartussen ligt in het westen een periode van afnemende ruimte voor lezen en schrijven. Er vindt een terugkeer plaats naar een orale overdracht aangevuld met en rituelen, schilderijen, toneel, zang enz.
-

Maieutiek_College mensen, informatie en AI- nj 2025

10

10

Borduren, verbergen, kopiëren en heruitgeven en terugvinden

- Vrouwen en hun teksten zijn slecht bewaard gebleven. Toch is de vroegst bekende ondertekende tekst van een vrouw Enheduanna 1500 jaar vóór Homerus.(P.196-212)
- Er zijn legenden waarin vrouwen, die studeren, teksten schrijven, verhalen weven en zingen, ook macht uitoefenen. Vallejo vergelijkt ze met de sirenen in Odysseus, die zingen om mannen te pletter te laten slaan op de kusten van hun eiland. Maar de teksten hebben, net als die van vele mannen, de tand des tijds niet doorstaan.
- Macht maakt gebruik van teksten, maar gaat daarna ook bepalen welke teksten er mogen blijven bestaan en welke verdwijnen. Macht laat een deel van de perspectieven op de werkelijkheid verdwijnen uit het labrynt van de totale bibliotheek. (Poetin, Trump en Xi zijn de meest recente voorbeelden daarvan) en AI speelt een nieuwe rol in dit proces.

Wat niet in de documenten staat

- Het grotere probleem van documentatie is dat het enerzijds data weergeeft en anderzijds ervaringen en emoties oproept bij mensen die niet zelf de feiten of gevoelens hebben waargenomen.
- Waar Harari in Homo Deus de focus legt op het narratief, ligt in dit boek de focus op informatiestromen. Zijn boek werkt toe naar AI. Daardoor raakt gemakkelijk buiten zicht dat er behalve in het schrijven en lezen ook kennisoverdracht zit in ervaringen en emoties.
- Uit de pedagogiek en de neurowetenschappen weten we dat mensen letterlijk meevoelen met anderen en hun gedrag kopiëren. Dat proces, m.n. in de vroege jeugd, geeft ook een bias voor waarnemingen en richt je aandacht. De ontvoerde kinderen van de Oekraïne zullen moeite hebben de verhalen en de feiten van hun ouders te geloven als ze eenmaal lang genoeg zijn ondergedompeld in Russische propaganda en de Russische versie van de geschiedenis.
- Het pad door het labrynt van informatie is gekleurd door niet tekstuele aspecten zoals macht en verlangen. AI herhaalt en bouwt voort op dat op gekleurde verleden, maar geeft de suggestie van feitelijkheid.

Volgende week

- Wie heeft er meer aan AI: een dictatuur of een democratie?
- Hoe komen we aan de richtlijnen die we aan AI meegeven?
- Op welke wijze gaat AI het leven van mensen veranderen?
- Alexander Klopping en Scherder (video) geven hun mening.